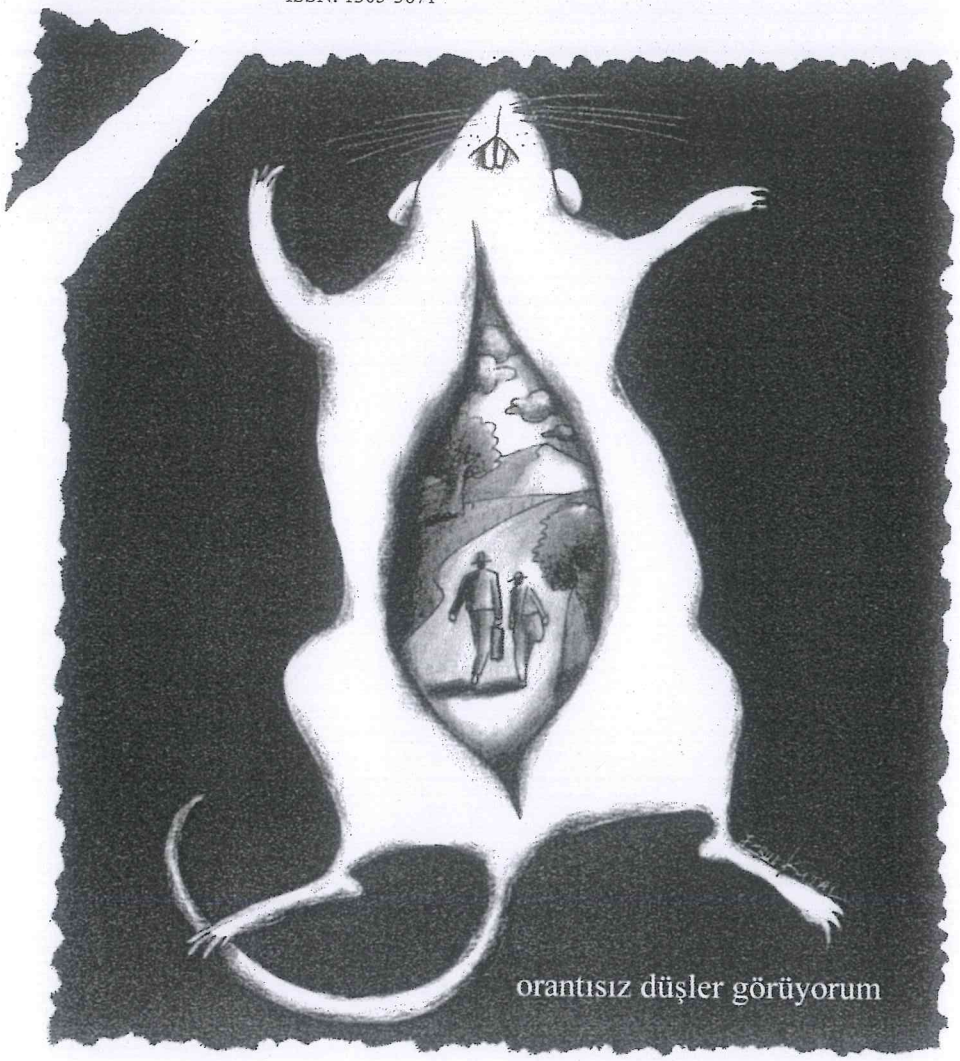
LACİVERT

Yıl: 10 Sayı: 56 Öykü ve Şiir Dergisi
ISSN: 1305-3671

SÖYLEŞİ / **"Şiir Erkök Yılmaz"**
Ataol Behramoğlu • Ernest Hemingway • Robert Frost

DOSYA / **"Fareler ve İnsanlar"**
Hasine Şen • Mürselin Kurt • Ayşe Ece • Efnan Dervişoğlu • Sofya Kurban
Şenol Bezci • Mehmet Fırat Pürselim • Raşel Rakella Asal

Mart-Nisan 2014 www.lacivertdergisi.com Ederi: 7 TL

LACİVERT
Öykü ve Şiir Dergisi

Yıl: 10 Sayı: 56 **Mart-Nisan 2014**
ISSN: 1305-3671 **İki Aylık Yerel Süreli Yayın**

SİNAPS
Sahibi
Danyal Kurban

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Tümay Çobanoğlu

Danışma Kurulu
Alper Akçam, Ayla Kutlu,
Esengül Kutkan, Nizamettin Uğur

Yayın Kurulu
Ayşegül Tercan, Fulya Bayraktar
Sofya Kurban, Tümay Çobanoğlu

Yazışma ve Abonelik
Mahatma Gandhi Cad. No: 9/9 GOP / Ankara
Tel: 0312 437 49 25 Gsm: 0532 741 23 84
Fax: 0312 437 94 11
e-mail: lacivert_2005@yahoo.com

Abone Koşulları
Yurtiçi: Yıllık 45 TL / 6 Aylık: 30 TL
Yurtdışı: Yıllık 40 EURO - 60 USD

Kütüphanelere, Kurum ve Kuruluşlarına
6 Aylık: 80 TL- Yıllık: 120 TL

Posta Çeki
Fulya Bayraktar 522 86 42 Ankara

İl Temsilcilikleri

Faruk Sürücü	Diyarbakır	0546 495 35 40
Muzaffer Keten	Eskişehir	0554 983 70 24
Zübeyde Seven Turan	İzmir	0532 734 27 10
Yonca Yaşar	Mersin	0506 824 32 49
Kitapsan	Adana-Mersin-Konya	0322 239 06 22

Yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlara aittir.
Dergideki yazılardan yapılacak tüm alıntılarda dergi,
yazar ve yazı ismi belirtilmek zorundadır.

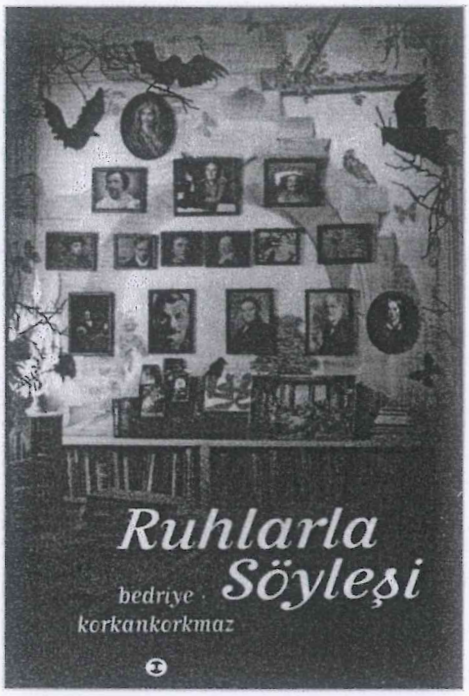
Yönetim Yeri
Çukurambar Mah. 1429 Cad.
Ladin Sitesi Çankaya / Ankara
Tel: 0533 460 39 32
www.lacivertdergisi.com

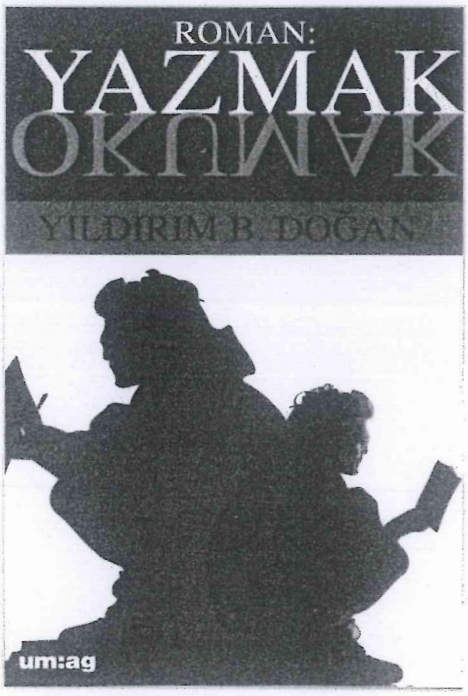
Dizgi: Merdiven Reklam Tanıtım
Şehit Bilgin Sk. 6/1 Demirtepe - Ankara
Tel: 0312 232 30 88
www.merdivenreklam.com

Yayımcı: SİNAPS
Çukurambar Mah. 1429 Cad.
Ladin Sitesi Çankaya / Ankara
Tel: 0533 460 39 32

Basım Tarihi: 15.03.2014

Basımcı: Ankamat Matbaacılık San. Ltd. Şti.
30. Cadde 1344. Sokak No: 60 İvedik Org. San. Ankara
Tel: (0312) 394 54 94 - 95
info@ankamat.com.tr

İÇİNDEKİLER

SÖYLEŞİ / "Şiir Erkök Yılmaz" / Sofya Kurban - Fulya Bayraktar 3
Şiir Erkök Yılmaz / Öykü / İpte Asılı Kalmış Bir Çift Çorap 9

Cem Çabuk / Öykü / İkilemsiz 13
Murat Taş / Öykü / Mavi Suların Şarkısı 15
Engin Özkol / Öykü / Davulcular Bir Karabasan 20
Selin Önen / Öykü / Cavidan'ın Duvarından Gelen Kadın 23

ESKİLERDEN / "Sait Faik'in Şiirleri" / Ataol Behramoğlu 26
Sema Geçer / Deneme / Ferit Edgü'nün "Çığlık"ı Üzerine 36

DOSYA / "Fareler ve İnsanlar" 39
Hasine Şen / Mürselin Kurt / Ayşe Ece / Efnan Dervişoğlu / Sofya Kurban
Şenol Bezci / Mehmet Fırat Pürselim / Raşel Rakella Asal

Kemal Urgenç / Karikatür 76

DÜNYA EDEBİYATI / "Ernest Hemingway" / Ali Yıldız 77
Ernest Hemingway / Öykü / Kızılderililer Kampı 79

Ayşe Akaltun / Öykü / Kırmızı Ayakkabılar 83
Gökhan Çoban / Öykü / İpler 85
Fatih Külahçı / Öykü / Cenneti Aramak 90
Zekiye Yaldız / Öykü / İsyan 92
Süleyman Kalman / Öykü / Yaz Tatili 95

Ahmet Ada / Deneme / Şiir Dilin Vicdanıdır 101
Nezihe Altuğ / İnceleme / İhsan Arı'nın Resim ve Yazın Dünyası 116
Selma Sayar / Tanıtı / Leylim Leylim (Ahmed Arif'ten Leyla Erbil'e Mektuplar) 121
Nalan Yılmaz / Tanıtı / Eril Gücü, Sistemi ve Kurumları Sorgulayan Roman "Günah Kadına Yaraşır" 124

Hande Baba / Derleme / Paylaşmak İstediklerimiz 127

ŞİİR

AIK 28 • **Mim Yusuf Yıldız** 29 • **Ozan Eren** 30 • **Öztekin Düzgün** 31
Gökhan Aşkar 32 • **Adem Göktaş** 33 • **Atila Er** 34 • **Tümay Çobanoğlu** 35
Fatma Nur Türk 103 • **Nazlı Yıldırım** 107 • **Kerem Nadir Özcan** 108 • **Hasan Ildız** 110
Serdar Koçak 111 • **Adnan Gerger** 112 • **Şerif Temurtaş** 114 • **Robert Frost** 115

Kapak / Firuz Kutal
Kapak Sözü / Nazlı Yıldırım

Efnan Dervişoğlu

Zencilere, Arkadaşlığa ve Adı Olmayan Kadına Dair

20. yüzyıl Amerikan edebiyatının önde gelen yazarlarından olan John Steinbeck, güç koşullarda yaşayan insanları anlattığı romanlarında; Amerikan toplumunun yoksulluk, ırk ayrımı gibi önemli sorunlarını dile getirir. Çok iyi bildiği California kentlerinin acımasız yönlerini, çarpıcı yaşam serüvenlerini, gerçekçi bir bakışla ve ustalıkla anlatır. 1929 ekonomik krizinin 1930'lu yıllar boyunca süren etkisiyle yaşanan yoğun işsizlik; tarım işçilerinin sıkıntıları, düşleri, özlemleri, bir dönemin yoksulluk ve huzursuzluk görüntüleriyle yapıtlarına yansır.

Bu noktada, yazarı büyük üne kavuşturan ***Gazap Üzümleri***'nin de (1939, ***Grapes of Wrath***), bunalım yılları toplumcu gerçekçiliğinin önemli romanlarından biri olduğu akla gelebilir. "Steinbeck'in romanları, direnmeyi sürdüren, kendi yazgılarına kayıtsız kalan bir toplumsal sisteme karşı kendi insani haklarını savunan kişileri verir. En azından, bu kişiler, yedek emek gücü olarak topluma gereklidirler; ucuz emek kaynağıdırlar."[1] Steinbeck'in ***Fareler ve İnsanlar*** (1937, ***Of Mice and Men***), Steinbeck'in; Boris Suçkov'un bu görüşünü doğrulayan romanlarından biridir.

Ülkemizde ilk kez 1945'te ve Necmi Sarıoğlu çevirisiyle "Farelere ve İnsanlara Dair" adıyla yayımlanan roman; emeği sömürülen, yoksul tarım işçilerinin çaresizliğini, ezilmişliğini anlatır. Steinbeck'in yalın bir gerçekçilikle George ve Lennie ekseninde kurguladığı ***Fareler ve İnsanlar***, yazarın doğup büyüdüğü ve yakından tanıdığı Salinas Vadisi'nde geçer. Vadinin doğal dokusunun betimlenişindeki ayrıntıların güzelliği karşısında, iki göçmen işçinin çalıştıkları ve olayların yaşandığı çiftlik tam bir tezat oluşturur.

George ve Lennie, Lennie'nin istemeden de olsa başkalarına zarar verebilen yapısı nedeniyle çiftlikten çiftliğe sürüklenip durmuş, yurt yuva sahibi olamamış iki tarım işçisidir. Hayalleri olan, zeki, Lennie'yi kendisinden bile korumak için her şeyi yapabilecek bir karakter olan George, yumuşak şeylere dokunmayı seven, severken zarar verebileceğini düşünmeyen, aklı kıt, bileği güçlü Lennie'yi hiç yalnız bırakmaz; aslında onun da Lennie'den başka kimsesi yoktur. Roman, bu ikilinin Soledad serüvenini anlatır.

"Yas yok, ağıt yok sana – bütün ölüler gibi sessizsin."[2]

1 Boris Suçkov, *Gerçekçiliğin Tarihi* (Çev. Aziz Çalışlar), Adam Yayıncılık, İstanbul 1982, s. 263.

2 Babette Deutsch, "Aya Gidiş, 1969" (Türkçesi: Talât Sait Halman), *Günümüz Dünya Şiiri* içinde (Hazırlayan: Yaşar Nabi), Varlık Yayınları, İstanbul 1977, s. 18.

" 'Aslına bakarsan ben de pek açıkgöz sayılmam. Öyle olsaydım, bir iki lokma yemek, bir yatak ve bir elliliğe arpa çeker miydim? Eğer aklım olsaydı, birazcık akıllı olsaydım ufak da olsa kendi toprağım olur, kendi ürünümü yetiştirir, böyle ele çalışıp sömürülmezdim.' George sustu."[3] George'un söyledikleri, var olan sisteme, bu sitemin kâr algısına bir eleştiri sayılmakla birlikte, onu başkaldırıya götürecek içerikten de yoksundur. "Çiftlikte kimse dinlemez, soru sormaz" diyen yaşlı Candy'e, "Doğrusu da bu. İşinden olmak istemeyen böyle yapmalı." (s. 31) dememiş midir daha önce? Kendisi gibi tarım işçisi olan Slim'in, söylediklerini dinlerken yorumda bulunmaması, sessiz kalması; işsizliğin yoğun olarak yaşandığı bir dönemde, ucuz emek gücünün susmak zorunda kalışına bir örnek sayılabilir.

Fareler ve İnsanlar'ın "trajik sona ulaşan bir arkadaşlık dramı" olduğunu söyleyen Daniel Royot, "Lennie, George'un ölüme götüren eylemi sayesinde linç edilmekten kurtulur. Zalim determinizme, alçakgönüllülerin arkadaşlığı bir yanıt oluşturur"[4] der. George, Lennie olmadan sürdürebileceği hayatının kendisine bambaşka olanaklar sunabileceğinin farkındadır; en azından, çalıştığı her çiftlikten ayrılmak zorunda kalmayacaktır; ancak Lennie, Clara Teyzesi tarafından George'a emanet edilmiştir. George, kendisi olmadan hayatta kalamayacağını bildiği Lennie'yle hem yalnızlığını hem de sorunu çok bir hayatı paylaşmıştır.

Steinbeck, mevcut sistem içinde manevi yönü ağır basan ve birinin diğerini koruması biçiminde yürüyen bir ilişkinin anlaşılamayacağından emindir; diğer roman kişilerinin bu ilişkiyi sorgulamasını diyaloglar aracılığıyla verir ve Lennie'nin ölümünü, sistemin bir parçası olmuş adamlara bırakmaz. Yaptıklarının sorumluluğunu üstlenecek bir zekâya sahip olmayan Lennie'nin; onu koruyup kollayan ve hayatını ona göre düzenleyen George tarafından tabancayla öldürülmesi, "emanet" duygusuyla pekişip gelişen bir arkadaşlığın kazanmış olması -bir "zafer" sayılmasa da- şeklinde yorumlanabilir.

"Adalet denen şu kör tanrıçayı / İyi tanırız biz karalar."[5]

"Crooks yatağın kenarından öne doğru eğildi, sarktı. 'Ben güneyden gelme bir zenci değilim,' dedi. 'Burada, California'da doğmuşum. Babamın bir tavuk çiftliği vardı, beş dönüm kadar. Beyaz çocuklar bize gelirlerdi oyun oynamak için. Arada da ben giderdim. Bazıları oldukça iyi çocuklardı. Babam bundan hoşlanmazdı. Uzun yıllar sonrasına kadar nedenini anlıyamamıştım. Ama şimdi biliyorum.' Durakladı. Kararsızdı. Yeniden konuştuğunda sesi daha yumuşaktı. 'Çevrede bizden başka zenci aile yoktu. Şimdi de aynı. Bu çiftlikte de benden başka bir zenci yok. Tüm Soledad'da bir tek zenci aile var.' Güldü. 'Bir şey söylesem, zenci lafıdır diye aldırmazlar.' " (s. 81)

Okur, çiftlikte seyis olarak çalışan

3 John Steinbeck, *Fareler ve İnsanlar* (Çev. Neriman Silahtaroğlu), Cem Yayınevi, İstanbul 1991, s. 47 (Yazıdaki alıntılar, kitabın bu baskısındandır).

4 Daniel Royot, *Amerikan Edebiyatı* (Çev. Rıfat Madenci), İletişim Yayınları, İstanbul 2007, s. 80.

5 Langston Hughes, *Seçme Şiirler* (Ergin Koparan), Yön Yayıncılık, İstanbul (y.t.y.), s. 143.

Crooks'la ilgili bu bilgiye; Lennie ve Cooks'un sohbeti sayesinde ulaşır. Misafire, hele davetsiz olanına hiç alışık olmayan Crooks, Lennie'ye içini dökmekte bir sakınca görmez. Steinbeck, Curley'nin karısının geçmişine dair bilgiyi de Lennie'ye anlatılanlar yoluyla aktarır; Lennie, duyduklarını başkalarına aktaracak cinsten biri değildir çünkü. Çiftlikte herkes yalnızdır; ama Curley'nin karısı ve Crooks, biraz daha yalnızdır. Biri, düşlediğinin çok dışında, bir çiftlikte, cinsinin tek temsilcisi olarak yaşamaktadır; diğeriyse, kambur bir zencidir. Başkalarına kızıp sinirlendiğinde hırsını ondan çıkaran ve bunu âdet haline getiren patronun öfke nöbetleri karşısında, sessiz kalmayı yeğleyen ve odasındaki kitaplara sığınan bir zenci.

Baştan çıkarıcı görüntüsü dışında ciddiye alınacak -ortalığı birbirine katacağı, herkesin bildiği bir şeydir- bir özelliği bulunmayan Curley'nin karısı bile Crooks'a seslenirken değişiverir, sesini yükseltip "... haddini bil zenci. Seni önümüze gelen ilk ağaca astırırım da, kimse bu işin tadını çıkarmaya bile zaman bulamaz." (s. 92) diyebilir sözgelimi.

Çiftlikte çalışan işçiler de Crooks'a karşı mesafelidirler; oysa o da kendileri gibi bir işçidir. Kötü koşullarda yaşadıkları barınaklarında ona yer vermeyerek ırk ayrımına dayalı düzenin sürdürücüsü konumuna geçerler. Burada artık birlikte çalışıyor olmak ya da aynı sınıftan gelmek -ortak duyuşlara rağmen- birlikte yaşamak için yeterli değildir. Crooks, itilip kakıldığı, dışlandığı bu ortamda; yalnız oturur, yalnız uyur; "paçavra haline gelmiş 1905 tarihli California Medenî Kanunu" (s. 78) ise kitapları arasında durur. Soledad'da zenci olmak ne demektir, öğrenmiş ve bunu içine sindirmese de kabul etmiştir.

"Sıcaklığım seni şaşkınlığa düşürmüyor mu. Ve saçtığım ışık."[6]

Romanın tek kadın kahramanı, Curley'in karısıdır. Diyaloglarda geçen "gözü dışarda", "şıllığın biri", "bir şırfıntı", "orospu", "yeni yavru", "fingir fingir", "her şeyi meydanda", "gözü fıldır fıldır" ifadeleri ona yöneliktir. İlk gençlik yıllarının hayallerini gerçekleştiremeyen, hayatını sevmediği bir adamla geçirmek zorunda kalan bir kadındır. Ne çağrıldığı tiyatro topluluğuna katılabilmiş ne de onu "yetenekli" bulan artistten haber alabilmiş; çiftlik sahibi birinin oğluyla evlenmiştir. "(...) 'Sana bir şey diyeyim mi? Bu tür bir yaşantı bana göre değil. Çok daha iyi bir yaşantım olabilirdi.' Sonra karamsar bir sesle, 'belki de hâlâ olabilir,' diye ekledi. (...) 'Ben burada, Salinas'ta yetiştim. Çocukken gelmişim. Günün birinde bir tiyatro topluluğu geldi buraya. Ben de onlardan biriyle, bir aktörle tanıştım. Bana onlarla birlikte gitmemi önerdi. Ama annem bırakmadı. Daha onbeş yaşındaymışım, falan filan... Ama adam yine de onlarla gidebileceğimi söylemişti. Gitseydim şimdi böyle sürünmezdim.' " (s. 100)

Curley'nin karısı oyuncu olmak, Hollywood'a uzanmak düşleri kurarken; önceden söylendiği üzere "yetenekli" olduğuna da inanırken sevmediği bir adamla evlenmiş olmanın ağırlığını

6 Enis Akın, *Bir Sylvia Plath İncelemesi / Tanrı'yla Bir Daha Hiç Konuşmayacağım*, Dünya Kitapları, İstanbul 2004, s. 113.

kaldıramayacak bir kadındır. Bir hayale, aktris olmak gibi büyük bir hayale sahipken bunu gerçekleştirememiş olmasının suçlusu olarak Curley'i görür; bu da onu hırçınlaştırır. Sürekli yalnızdır; beklediği ilgiyi ve sevgiyi Curley'de bulamaz, bunun acısını çıkarırcasına diğer erkeklere yönelir, hepsi de yalnız olan işçilerle flört etmek ister. George'un onu "fare kapanı"na benzetmesi, bundandır; ancak o, "Curley'nin karısı"dır ve bu da en hevesli olanın bile cesaretini kıracak bir gerekçedir.

Romanda "kadının adı yok"tur; Lennie'nin ölümünde etken rol oynaması nedeniyle cezalandırılmış olduğu düşünülebilir; öte yandan "Curley'in karısı" olarak anılması, çiftlikte çalışanların ona yaklaşımını belirleyen bir nitelik taşımaktadır.

Steinbeck'in betimlemesi, kadının kışkırtıcı özelliğini vurgulayıcı niteliktedir: "Dolgun boyalı dudakları, fazla makyajlı iri gözleri vardı. Tırnakları kırmızı boyalıydı. Saçları sosise benzeyen minik bukleler halinde sarkıyordu. Pamuklu kumaştan bir ev entarisi giymişti, ayaklarında deve kuşu tüyleri ile süslenmiş kırmızı terlikler vardı. 'Curley'i arıyorum.' dedi. Sesi genizden geliyordu ve pürüzlüydü." (s. 38)

Steinbeck, romanda Curley ile karısını bir araya getirmez; birbirlerini ararlar, sorarlar; ama yan yana geldikleri görülmez. Curley'nin, vazelin sürdüğü ellerini karısı için yumuşak tuttuğu dedikodusu dolaşır ortalıkta; ilişkinin devamlılığı için başka bir çaba söz konusu edilmez. Yalnızlaştıkça özgüveni kırılan, bunu kapatmak için de şuh bir görüntüye bürünen kadının en kolay elde edeceği kişinin Lennie olması kaçınılmazdır; bu, okura sezdirilir de.

***

Amerikan edebiyatının en güçlü yazarlarından biri olarak kabul edilen John Steinbeck'in ***Fareler ve İnsanlar***'ı, ülkemizde de çok sevilen ve hep ilgiyle karşılanan bir romandır. Yayımlanışının ardından geçen bunca zaman sonra bile yeni çevirilerinin yapılması, "müstehcenliği" üzerinden de olsa tartışılması, bu ilginin göstergesi olarak yorumlanabilir. Romanın bunca sevilmiş olması, arkadaşlık kavramına yüklediği anlamla ve emeği sömürülen, yoksul insanların mücadelesini yansıtıştaki ustalığıyla ilişkilendirilebilir.